

Digitalizacija parničnog postupka u Republici Hrvatskoj

Alen Lalić¹, Ivan Rančić²

¹ Veleučilište u Šibeniku, Trg Andrije Hebranga 11, 22 000, Šibenik (alalic@vus.hr),

² Veleučilište u Šibeniku, Trg Andrije Hebranga 11, 22 000, Šibenik (irancic@vus.hr)

UDK: 347.91/.95:004.9 (497.5)

Zakon o parničnom postupku, koji je donesen prije više od 40 godina, predstavlja temeljni zakon koji regulira pravila postupanja u parničnim, a često i u drugim postupcima u Republici Hrvatskoj. Predmetni Zakon je u više navrata mijenjan i dopunjivan pri čemu su predmetne dopune i promjene išle u smjeru prilagodbe izazovima sa kojim se susretali sudski (parnični) postupci. Upravo je u nizu zadnjih izmjena i dopuna predmetnog Zakona vidljiva težnja Zakonodavca da se kroz što veću digitalizaciju postupka, ostvari što veća i brža učinkovitost postupka. Upravo je cilj predmetnog rada napraviti prikaz zadnjih izmjena i dopuna predmetnog Zakona, a koje su imale, i imaju za cilj digitalizaciju samog postupka. Zakonodavac je mišljenja da će se upravo kroz digitalizaciju postupka smanjiti broj neriješenih predmeta pri sudovima u Republici Hrvatskoj. Naglasak na digitalizaciji postupka postao je još veći uslijed COVID 19 pandemije. Međutim, samo propisivanje i dobra namjera Zakonodavca da riješi ranije navedene probleme, prema mišljenju autora ne znači i da će ostvariti svrha zbog koje su predmetne izmjene i dopune donesene. Upravo će se kroz predmetni rad pokušati prikazati problemi sa kojim se susreću sudovi prilikom primjena zadnjih izmjena, a istaknuti će se znanstveno kritičko razmišljanje autora kako pojedina digitalna postupanja mogu dovesti do povrede prava na pravični postupak.

Ključne riječi: *digitalizacija postupka, zakon o parničnom postupku, učinkovitost postupka*

1. Uvod

U pravnoj, političkoj i medijskoj sceni kao „rak rana“ postojećeg pravnog sistema u Republici Hrvatskoj prikazuje se broj neriješenih sudskih predmeta, pri čemu se poseban naglasak stavlja na sporost rada sudova. Uvidom u zadnji objavljeni rezultat rada sudova¹ vidljivo je da na području sudova Republike Hrvatske postoji popriličan broj neriješenih predmeta,² ali istovremeno i određena tendencija ka smanjenju broja neriješenih predmeta. Politički akteri (a naročito ministri u čijem su resori poslovi pravosuđa) prikazivali su i prikazuju postupak digitalizacije kao trajno rješenje problema sporosti rada sudova u Republici Hrvatskoj.³ Zakon o parničnom postupku s druge strane, predstavlja temeljni zakon koji regulira pravila postupanja u građansko pravnim predmetima pri sudovima u RH-a. Republika Hrvatska je

1 Rezultat rada sudova u periodu od 2017-2019, objavljen na Internet stranicama Ministarstva pravosuđa (<https://mpu.gov.hr/rezultati-rada-sudova-18215/18215>, pristup napravljen 1. lipnja 2021. godine)

2 Prema gore navedenim rezultatima rada sudova za 2017. godinu broj neriješenih predmeta je iznosio 417.073, 2018. godine 358.541, a 2019. godine broj neriješenih predmeta je iznosio 371.163

3 Ministar Pravosuđa i uprave Ivan Malenica: „Uvođenjem novih digitalnih rješenja postići ćemo da komunikacija s pravosudnim tijelima i postupanje u postupku bude brže“, objavljeno 2. veljače 2021. godine, piše: HINA, naslov: „Ivan Malenica: Digitalizacijom i zakonodavnim okvirom do efikasnijeg pravosuđa“, dostupno na <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ivan-malenica-digitalizacijom-i-zakonodavnim-okvirom-do-efikasnijeg-pravosuđa-15047531/> (pristup 1. lipnja 2021. godine); Ministar pravosuđa Davor Bošnjaković: „Digitalizacija pravosuđa jedan od važnih koraka u reformi toga sustava, posebice u povećanju učinkovitosti“, izvor: Vlada / HINA, objavljeno 05. travnja 2019. godine, dostupno na: <https://vlada.gov.hr/print.aspx?id=25680&url=print>, pristup obavljen 1. lipnja 2021. godine).

jedna od rijetkih zemalja bivše SFRJ koja nije donijela svoj novi Zakon o parničnom postupku već je preuzela raniji navedeni Zakon.

Naravno, Zakon je tijekom svoje pravne povijesti doživio niz promjena i dopuna kako bi se isti „prilagodio“ izazovima sa kojima se susreću sudovi prilikom primjene predmetnog Zakona. U okviru ranijeg navedenog vidljivo je da je u nekoliko zadnjih izmjena i dopuna Zakona namjera Zakonodavca da se što više digitalizira postupak, a kako bi se ostvario što brži i ekonomičniji postupak. Cilj predmetnog rada je da se napravi jedan znanstveno stručan prikaz izmjena i dopuna predmetnog Zakona, a koji je išao u smjeru digitalizacije postupka, te kritička ocjena koliko su, i koliko bi predmetne izmjene zaista išle u smjeru smanjenja troškova postupka i njegovog ubrzanja. Nadalje, pokušat će se prikazati i koji bi problemi takvih izmjena utjecali (ili bi mogli utjecati) na pravičnost postupka, koji je puno važniji od njegove učinkovitosti i ekonomičnosti.

2. Pojam digitalizacije

Prije razmatranje predmetne teme potrebno je prvo utvrditi što bi trebao predstavljati pojam digitalizacije. Digitalizacija u *najširem smislu bi predstavljala prevođenje analognoga signala u digitalni oblik (→analogno-digitalna pretvorba). U užem smislu, pretvorba teksta, slike, zvuka, pokretnih slika (filmova i videa) ili nekog objekta u digitalni oblik, u pravilu binaran kôd zapisan kao računalna datoteka sa sažimanjem podataka ili bez sažimanja podataka, koji se može obrađivati, pohranjivati ili prenositi računalima i računalnim sustavima.*⁴ Uzimajući ranije navedeno poimanje digitalizacije, najjednostavnije poimanje procesa digitalizacije sudskog postupka predstavljala bi pretvorbu tog istog postupka u digitalni oblik. Naravno da se proces digitalizacije ne odnosi na cjelokupni sudski postupak, a pogotovo na same stranke postupka. Razvoj umjetne inteligencije mogao bi ići u smjeru da jednog dana sudske postupke vodi i presuđuje sama umjetna inteligencija. S druge strane, razvoj umjetne inteligencije bi mogao dovesti i do razvoja svijesti iste inteligencije, koja bi mogla dovesti po uzoru na filmove znanstvene fantastike do priznavanja nekih prava tim istim umjetnim inteligencijama kao strankama postupka (zasebnog od njihovog ljudskog tvorca). Za sada je moguće digitalizirati radnje u predmetnom postupku, te izmjena proceduralnih sudskih (a i ne sudskih) postupaka ide u tom smjeru. U tom smislu i shvaćamo digitalizaciju postupka kao digitalizaciju (pojedinih) radnji u postupku.

3. Zakon o parničnom postupku i tendencija kao digitalizaciji

Kao što je navedeno u uvodnom dijelu Zakon o parničnom postupku⁵ predstavlja temeljni Zakon koji regulira pravila postupanja u parničnim postupcima u Republici Hrvatskoj. Predmetni Zakon doživio je niz izmjena, ali se predmetni rad neće baviti svim izmjenama, već onim zadnjim izmjenama koje imaju naglasak na digitalizaciji samog sudskog postupka.

4 Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=68025>, pristup 02. lipnja 2021. godine

5 Zakon o parničnom postupku ("Službeni list SFRJ" br. 4/77., 36/77., 36/80., 6/80., 69/82., 43/82., 58/84., 74/87., 57/89., 20/90., 27/90., 35/91., "Narodne novine" br. 53/91., 91/92., 112/99., 129/00., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 96/08., 84/08., 123/08., 57/11., 148/11. - službeni pročišćeni tekst, 25/13., 89/14., 70/19 u daljnjem tekstu: Zakon o parničnom postupku ili ZPP), objavljen 14. siječnja 1977. godine na snazi od 01.srpnja 1977. godine

3.1. ZID ZPP/2008

Možemo reći da je početak digitalne transformacije Zakona o parničnog postupka započeo izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2008. godine.⁶ Međutim, pregledom predmetnih izmjena i dopuna vidljivo je da početak digitalne transformacije (barem glede zakonskih odredbi) bio poprilično slab. Tako je predmetnim izmjenama i dopunama predviđena isključivo mogućnost dostave pismena⁷ odnosno zakazivanje ročišta u hitnom slučajevima⁸ elektroničnim putem u skladu sa posebnim Zakonom.⁹ Zadnja izmjena i dopuna Zakona o parničnom postupku koja je imala naglasak na digitalnoj transformaciji parničnog postupka odnosila se na novo unesene posebne odredbe o ostvarivanju pravosudne suradnje sudova RH-a u Europskoj uniji,¹⁰ i to odredbe koja je predviđala mogućnost dostave obrazaca, zahtjeva i podnesaka elektroničnim putem u skladu sa posebnim pravilnikom.¹¹

Pregledom citiranih izmjena i dopuna vidljivo je da je proces digitalne transformacije započeo poprilično slabo, jer je predmetnim izmjenama predviđeno isključivo kao mogućnost dostavljanja pismena ili zakazivanja ročišta elektroničnim putem, a koja mogućnost je u praksi bila rijetkost, jer su sudionici postupka tada pridruživali klasične načine komunikacije i poduzimanja procesnih radnji pisanim putem.

6 Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (Narodne novine br. 84/08: u daljnjem tekstu ZID ZPP/2008 ili izmjene Zakona o parničnom postupku iz 2008. godine), objavljen 18. srpnja 2008. godine, na snazi od 1. listopada 2008. godine.

7 Čl.10 ZID ZPP/2008 glasi: *U članku 133. stavku 1. iza riječi: »sudu« briše se točka i dodaju riječi: »odnosno elektroničkim putem u skladu s posebnim zakonom, prema kojem pročišćena odredba i stavak ZPP-a je glasio: Pismena se dostavljaju preko pošte ili preko određenoga sudskog službenika, odnosno sudskog namještenika, preko nadležnoga tijela uprave, preko javnoga bilježnika ili neposredno u sudu odnosno elektroničkim putem u skladu s posebnim zakonom*

8 Čl.47 ZID ZPP/2008 glasi *”U članku 495. iza riječi: »brzjavom« stavlja se zarez i dodaju se riječi: »elektroničkim putem u skladu s posebnim zakonom“* prema kojem pročišćena odredba i stavak ZPP-a je glasio: *U hitnim slučajevima ročište se može zakazati telefonom, brzjavom, elektroničkim putem u skladu s posebnim zakonom ili na drugi odgovarajući način. O tome će se sastaviti službena bilješka, ako o zakazivanju ročišta, s obzirom na to kako je obavljeno, nema drugog pisanog dokaza.*

9 Zakonodavac u izmjenama i dopuna Zakona o parničnom postupku iz 2008. godine ne navodi o kojem je točno to riječ posebnom Zakonom temeljem kojeg bi se trebala vršiti dostava odnosno zakazati hitno ročište elektroničnim putem ali uzimajući u obzir sadržaj drugih mjerodavnih zakona iste odredbe su referirale na Zakon o elektroničkoj ispravi (Narodne novine br. 150/2005, u daljnjem tekstu Zakon o elektroničkoj ispravi) koji regulira pitanje uporabe elektronične isprave i u postupcima pred tijelima Javne vlasti kao i na Zakon o elektroničnom potpisu (Narodne novine br. 10/02, 80/08, 30/14, 62/17 u daljnjem tekstu Zakon o elektroničnom potpisu) koji je regulirao uporabu elektroničnog potpisa u upravnim i drugim postupcima. Za razliku od Zakona o elektroničkoj ispravi, Zakon o elektroničnom potpisu nije od 08. srpnja 2017. godine više na snazi kada ga je zamijenio Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 910/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ(Narodne novine br.62/17)

10 Čl.49. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2008.godine je uneseno novo poglavlje(poglavlje br. 33 unesene odredbe čl.507.a-507.Ž ZPP-a) koji je se odnose na posebne oblike pravosudne suradnje među sudovima država članica Europske unije i to u vidu dostave pismena, izvođenja dokaza, europskog platnog naloga, ovrhe i postupanja u maličnim predmetima

11 Čl. 49 ZID ZPP-a : *„Ispred PETOG DIJELA dodaje se DIO ČETVRTI – A – i Glava trideset treća...507.O. Obrasci prema Uredbi br. 861/2007. i drugi zahtjevi ili očitovanja mogu biti podneseni kao podnesci, telefaksom ili elektroničkim putem... Ministar nadležan za poslove pravosuđa uredit će posebnim pravilnikom način podnošenja akata iz stavka 1. ovoga članka telefaksom ili elektroničkim putem, u kojem će se pravilniku odrediti i početak njegove primjene.“*

3.2. ZID ZPP/2011

Slijedeći korak u digitalnoj transformaciji Zakona o parničnom postupku predstavljale su izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku iz 2011.godine.¹² Međutim, ni tada nisu provedene značajne digitalne transformacije u sudskom postupanju. Predmetnim izmjenama i dopunama uvedena je mogućnost elektroničnog komuniciranja između prvostupanjskog i drugostupanjskog suda, i to isključivo u dvjema (hitnim) situacijama. Zajedničko im je da imaju istu vremensku komponentu, da se odnose na situaciju kada je predmetni postupak u fazi žalbe na prvostupanjsku odluku. Pri tome, prvi se odnosi na situaciju kada je došlo do povlačenja tužbenog zahtjeva,¹³ dok se drugim regulira situacija kada stranke imaju namjeru sklopiti sudsku nagodbu pred prvostupanjskim sudom (iako je već donesena prvostupanjska odluka).¹⁴ Digitalna transformacija u predmetnim izmjenama i dopunama Zakona produkt je isključivo nužnosti i hitnosti komuniciranja između prvostupanjskog i drugostupanjskog suda, a ne željom Zakonodavca za ozbiljnijom transformacijom postupka. Ono što se u predmetnim izmjenama i dopunama može spomenuti, je i činjenica da je predviđena (opet kao) mogućnost tonskog snimanja ročišta. Rukovodeći sudac sam, ili na prijedlog stranaka rješenjem odlučuje o tonskom snimanju ročišta,¹⁵ pri čemu je tonski snimak sastavni dio spisa predmeta.¹⁶ Ono što dokazuje da ipak nije riječ o ozbiljnoj transformaciji postupka ide upravo činjenica da se taj tonski snimak mora prenijeti u pisani oblik u roku od 8 dana od dana samog snimanja.¹⁷

3.3. ZID ZPP/2013

Određen značajniji korak ka digitalnoj transformaciji učinjen je izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013.godine.¹⁸ Najznačajniji korak je napravljen glede održavanja i dostavljanja odluka u prvostupanjskom postupku putem e-oglasne ploče suda,¹⁹ a sve

12 Zakon o izmjenama i dopuna Zakona o parničnom postupku (Narodne novine br. 57/2011, u daljnjem tekstu ZID ZPP/2011 ili izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku iz 2011. godine), objavljen 25. svibnja 2011. godine, na snazi od 02. lipnja 2011. godine

13 Čl. 13. ZID ZPP/2011: „U članku 193. iza stavka 2. dodaje se novi stavak 3. i stavci 4. do 8. koji glase: ...Ako dođe do povlačenja tužbe pred prvostupanjskim sudom nakon donošenja prvostupanjske odluke dok je postupak u povodu žalbe u tijeku pred drugostupanjskim sudom, prvostupanjski će sud bez odgode zatražiti – telefonom, telefaksom ili elektroničkom poštom – od drugostupanjskog suda da ga se obavijesti o tome je li već odlučeno u povodu žalbe te obavijestiti taj sud da je došlo do povlačenja tužbe.“

14 Čl. 19 ZID ZPP/2011: „Iza stavka 5. dodaju se stavci 6. do 8. koji glase: ...Ako stranke hoće zaključiti nagodbu pred prvostupanjskim sudom nakon donošenja prvostupanjske odluke dok je postupak u povodu žalbe u tijeku pred drugostupanjskim sudom, prvostupanjski će sud bez odgode zatražiti – telefonom, telefaksom ili elektroničkom poštom – od drugostupanjskog suda da ga se obavijesti o tome je li već odlučeno u povodu žalbe te obavijestiti taj sud da stranke namjeravaju zaključiti sudsku nagodbu. Prvostupanjski sud će strankama dopustiti zaključenje nagodbe nakon što ga drugostupanjski sud obavijesti da još uvijek nije odlučeno u povodu žalbe i da je zastao s postupkom dok se postupak zaključenja nagodbe ne dovrši.“

15 Čl.5. ZID ZPP/2011 odnosno čl.126.a. ZPP-a

16 Čl.5. ZID ZPP/2011 odnosno čl.126.b. ZPP-a

17 Čl.5. ZID ZPP/2011 odnosno čl.126.c. ZPP-a

18 Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (Narodne novine br. 25/2013, u daljnjem tekstu ZID ZPP/13 ili izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku iz 2013.godine), objavljen 28. veljače 2013. godine a na snazi od 01. travnja 2013. godine

19 Provedbom projekta IPA 2009. „Implementacija eSpisa na odabrane općinske sudove“ razvijena je i implementirana usluga elektroničke oglasne ploče (e-Oglasna ploča) te je time omogućena dostava pismena sudionicima u sudskim postupcima putem oglasne ploče korištenjem informacijskih tehnologija(<https://mpu.gov.hr/print.aspx?id=10121&url=print>, pristup dana 04.lipnja 2021.godine).Odlukom Ministra pravosuđa utvrđeno je dana 20. listopada 2014. godine da su ispunjeni uvjeti na pojedinim Općinskim i Trgovačkim sudovima za isticanje presuda na e- oglasnoj ploči suda (<https://mpu.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/>

u cilju ubrzanja samog postupka. Zakonodavac je odredio način dostave odluka ovisno o tome da li je stranka uredno obaviještena o ročištu objave odluke. Digitalna transformacija se očituje u onoj situaciji kada je stranka uredno obaviještena a ista nije pristupila ročištu objave odluke, gdje će se smatrat da je ista prisustvovala ročištu objave,²⁰ te joj se neće dostavljati presuda,²¹ već će se presuda „staviti“ na e-oglasnu ploču suda.²² U toj odredbi stavljen je naglasak na „stavljanje“, a ne „dostavu“ jer se neoborivo smatra da je dostava obavljena održavanjem ročišta objave, a ne i „stavljanjem“ odluke.

Upravo se u toj odredbi digitalna transformacija tog dijela postupka pokazala kao manjkava jer prema mišljenju Vrhovnog suda Republike Hrvatske propust prvostupanjskog suda da stavi takvu odluku na e-oglasnu ploču suda ne utječe na pravilnost samog postupka i urednost dostave, koja dostava se neoborivo smatra obavljenom održavanjem ročišta objave²³. Prema mišljenju autora, pored činjenice što je dovedena u pitanje uspješnost digitalne transformacije, ozbiljno je i narušeno pitanje pravičnosti postupka jer se propust suda (prema mišljenju Vrhovnog suda) da stavi odluku na e-oglasnu ploču suda ne kvalificira kao (bitnu) povredu odredbi postupka, a što stvara zaključak da stranke snose teret propusta. Naime, stranke (a naročito njihovi punomoćnici) se uzdaju da isti ne moraju prisustvovati ročištu objave odluke jer će presuda biti „stavljena“ na e-oglasnu ploču suda (pogotovo ukoliko je sud udaljen od mjesta boravka stranka i njihovih punomoćnika). Sud se u takvim situacijama (često zbog prenatrpanosti i nemogućnosti da se pridržava roka od četrdeset pet dana radi izrade presude) ponekad odlučuje za dostavu presude „klasični putem“ tj. putem pošte. U takvim situacijama moguće je da stranka bude obaviještena nekoliko dana (a i više dana) nakon što je održano ročište objave odluke. Takva situacija, a uzimajući ranije navedeno tumačenje Vrhovnog suda o neoborivosti presumpcije uredne dostave, dovodi do situacije da stranci može biti ograničeno ili čak isključeno pravo na žalbu.

Daljnji vid digitalne transformacije postupka očitovao se u posebnim odredbama ZPP-a, i to u postupcima pred trgovačkim sudovima.²⁴ Predmetnim izmjenama predviđena je (opet kao mogućnost) podnošenja podnesaka u elektroničnom obliku, pri čemu isti podnesak mora biti potpisan naprednim elektroničnim potpisom u skladu sa posebnim propisom.²⁵ Na jednak

Dodaci%20uz%20vijesti/e-Oglasna%20plo%C4%8Da/Odluka%20ministra.pdf, pristup 04. lipnja 2021. godine)

20 Čl. 73 ZID ZPP/2013: „Članak 335. mijenja se i glasi: ...Ako stranka nije pristupila na ročište na kojem se presuda objavljuje, a uredno je obaviještena o ročištu, smatrat će se da joj je dostava presude obavljena onoga dana kada je održano ročište na kojem se presuda objavljuje. Ovjereni prijepis presude stranka može preuzeti u sudskoj zgradi...”

21 Čl. 73 ZID ZPP/2013: „Članak 335. mijenja se i glasi: ...Stranci koja je pristupila na ročište na kojem se presuda objavljuje, sud će na ročištu uručiti ovjereni prijepis presude...”

22 Čl. 73 ZID ZPP/2013: „Članak 335. mijenja se i glasi: ...U slučaju iz stavka 9. ovoga članka sud će istaknuti presudu na internetskoj stranici e-oglasna ploča sudova. Presuda mora biti istaknuta na internetskoj stranici e-oglasna ploča sudova osam dana, računajući od dana kada je održano ročište na kojem se presuda objavljuje...”

23 Vrhovni sud Republike Hrvatske u odluci u predmetu pos.br. Revr-1400/16-2 od dana 26. travnja 2017. godine: „... ovaj revizijski sud ocjenjuje da je pravilan zaključak i pravno shvaćanje drugostupanjskog suda da se u takvoj situaciji, sukladno mjerodavnoj odredbi čl. 335. st. 9. ZPP rok za žalbu protiv prvostupanjske presude stranci, koja je bila uredno obaviještena o ročištu za objavu presude, ali nije pristupila na ročište na kojem je presuda bila objavljena, računa se od idućeg dana nakon dana objave prvostupanjske presude neovisno o tome je li presuda nakon toga istaknuta na e-oglasnoj ploči suda ili nije, odnosno je li kasnije dostavljena stranci na bilo koji drugi način, a ne od dana uručjenja pisanog otprednaka sukladno odredbama ZPP o dostavi pismena...” Takvo pravno shvaćanje prvostupanjski sud zauzeo i u kasnijim predmetima primjerice u odluci posl.br. Revd-2831/20-2 od dana 25. studenog 2020. godine, Rev-1122/14 od 21. veljače 2018. i Rev-528/2016 od 28. svibnja 2019)

24 Odredbe glave trideset treće(članak 488-502) ZPP-a

25 Čl. 93 ZID/ZPP 2013: „...Iza članka 492. dodaju se naslovi iznad članaka i članci 492.a do 492.d koji glase:...članak 492.a. ...U postupku pred trgovačkim sudovima podnesak se može podnijeti u elektroničkom obliku. Podnesak u elektroničkom obliku mora biti potpisan naprednim elektroničkim potpisom u skladu s posebnim propisima...”

način, odnosno opet kao mogućnost uvedena je i mogućnost dostave elektroničnim putem, i to ukoliko stranka izjavi da je suglasna da joj se dostava obavi na predmetni način, te ukoliko je dostava moguća u siguran poštanski pretinac.²⁶ Ipak, Zakonodavac je napravio iznimku te odredio da se u tim postupcima dostava obavlja uvijek elektroničnim putem, i to određenoj kategoriji stranaka.²⁷

3.4. "ZID ZPP/2019"

Sigurno najznačajnije izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku koje su išle ka digitalizaciji postupka su zadnje izmjene i dopune ZPP iz 2019.godine.²⁸ Najznačajnija izmjena predmetnog Zakona je vezana uz oblik podneska i dostave podneska. Iako je opet predviđena kao mogućnost,^{29 30} za određenu kategoriju osoba (državna tijela, državno odvjetništvo, odvjetnici, javni bilježnici, sudski vještaci, sudski procjenitelji, sudski tumači, stečajni upravitelji, povjerenici te pravne osobe) je obvezno podnošenje podneska u elektroničnom obliku,³¹ i to pod prijetnjom smatranja da podnesak nije nikada niti podnesen.³² Zakon ide korak dalje, i to na način da će sud smatrati da takve osobe koje su podnijele podnesak u elektroničnom obliku su ujedino i suglasne da predmetni podnesak prime u sigurni elektronični pretinac.³³ Ostale stranke (koje ne spadaju u ranije navedenu kategoriju ili nisu (a mogu) izjavile da će primati podneske elektroničnim putem mogu i dalje slati, i primati podneske pisanim putem. Zakonodavac je odredio da je država ta koja ima obvezu da osigura siguran sustav digitalnog podnošenja i dostave pismena.³⁴ U svrhu istog određeno je i da će se pravilnikom ministarstva nadležnog

26 Čl. 93 ZID/ZPP 2013: „...Iza članka 492. dodaju se naslovi iznad članaka i članci 492.a do 492.d koji glase:...članak 492.b. Ako stranka izjavi da je suglasna da joj se dostava u postupku pred trgovačkim sudovima dostavu obavlja elektroničkim putem, sud će toj stranci dostavu obavljati elektroničkim putem preko jedinstvenog informacijskog sustava... Ako sud utvrdi da dostava u siguran elektronički poštanski pretinac nije moguća, dostavit će pismeno na drugi način i navesti razlog za takvu dostavu.

27 Čl. 93 ZID/ZPP 2013: „...Iza članka 492. dodaju se naslovi iznad članaka i članci 492.a do 492.d koji glase:... članak 492.b....Iznimno od stavka 3. ovoga članka dostava državnim tijelima, odvjetniku, javnom bilježniku, sudskom vještaku, sudskom procjenitelju, sudskom tumaču, stečajnom upravitelju i drugim osobama odnosno tijelima kojima se zbog prirode njihova posla može očekivati viši stupanj pouzdanosti (obveznim sudionicima elektroničkog pravnog prometa) uvijek se obavlja elektroničkim putem u siguran elektronički poštanski pretinac...”

28 Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (Narodne novine br. 70/19, u daljnjem tekstu ZID/2019 ili izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku iz 2019. godine) objavljen 24. srpnja 2019. godine a na snazi od 1. rujna 2019. godine

29 Čl. 11 ZID/ZPP 2019: „...Iza članka 106. dodaje se članak 106.a i naslov iznad njega koji glase:... podnesci u elektroničnom obliku... podnesak se može podnijeti u elektroničnom obliku putem informacijskog sustava...”

30 Čl.17 ZID/ZPP 2019 „...Iza članka 133.c dodaje se članak 133.d i naslov iznad njega koji glase:... čl.133.d. dostava elektroničnim putem... Dostava se može obaviti elektroničkim putem...”

31 Čl. 11 ZID/ZPP 2019: „...Iza članka 106. dodaje se članak 106.a i naslov iznad njega koji glase ...Iznimno od stavka 1. ovoga članka, državna tijela, državno odvjetništvo, odvjetnici, javni bilježnici, sudski vještaci, sudski procjenitelji, sudski tumači, stečajni upravitelji, povjerenici te pravne osobe uvijek su dužni podneske podnositi u elektroničnom obliku...”

32 Čl. 11 ZID/ZPP 2019: „...Iza članka 106. dodaje se članak 106.a i naslov iznad njega koji glase ...Ako osoba iz stavka 5. ovoga članka podnesak ne podnese u elektroničnom obliku, sud će podnositelju naložiti da u roku od osam dana podnesak dostavi u elektroničnom obliku. Ako podnositelj ne dostavi podnesak u elektroničnom obliku u određenom roku, smatrat će se da je podnesak povučen...”

33 Čl.17 ZID/ZPP 2019 „...Iza članka 133.c dodaje se članak 133.d i naslov iznad njega koji glase:... čl.133.d. dostava elektroničnim putem ...Ako je stranka podnesak podnijela sudu u elektroničnom obliku, smatrat će se, dok ne priopći drugačije, da je suglasna da joj se dostava obavlja elektroničkim putem...”

34 Čl.11.ZID/ZPP 2019 „... Iza članka 106. dodaje se članak 106.a i naslov iznad njega koji glase: ...podnesci u elektroničnom obliku (čl.106.)...Pretpostavke za podnošenje podnesaka i dostavu u elektroničnom obliku, oblike zapisa podnesaka u elektroničnom obliku te organizaciju i djelovanje informacijskog sustava uređuju se pravilnikom koji donosi ministar nadležan za poslove pravosuđa...”

za poslove pravosuđa pobliže odrediti pretpostavke za podnošenje i dostavu podnesaka kao i oblike zapisa podnesaka te organizaciju i djelovanje informacijskog sustava. U svrhu istog Ministarstvo pravosuđa je i donijelo Pravilnik o elektroničkoj komunikaciji.³⁵

Iako je određen dan stupanja na snagu predmetnog pravilnika (23.siječnja 2020.godine) sukladno prijelaznim i završnim odredbama predmetnog pravilnika, stranke koje su prema odredbama dužne na podnošenje podneska elektroničnim putem, nisu bile dužne na podnošenje takvog oblika podneska sve dok Ministarstvo posebnom odlukom ne utvrdi da su ispunjeni tehnički uvjeti.³⁶ Upravo je i Ministarstvo pravosuđa donijelo odluku dana 20. travnja 2020.godine (koja je objavljena 21.travnja 2020.godine), kojim se utvrđuje da su ispunjeni uvjeti za elektroničku komunikaciju na svim općinskim i županijskim sudovima, kao i na Vrhovnom sudu Republike Hrvatske.³⁷

Daljnja novina je vezana uz digitalizaciju samog ročišta. Sudovi predmetna ročišta u pravilu u sudskoj zgradi, jer se polazi od pretpostavke da će sud steći sva najbolja saznanja o samom predmetu, ali i lakše rukovoditi samim postupkom. Naravno i ranije je postajala mogućnost održavanja ročišta izvan zgrade suda, ali isključivo radi neposrednog opažanja suda činjenica bitnih i vezanih za predmet spora. Međutim, ponekad životne okolnosti (npr. udaljenost stranaka, COVID 19 pandemija) ukazuju da je potrebno održati ročište na daljinu uz korištenje audiovizualnih uređaja, i ako ne treba provoditi neposredno utvrđivanje činjenica vezano uz predmet spora. Upravo je predmetnim izmjenama i dopunama predviđena mogućnost (a kojoj odlučuje rukovodeći sudac) da održi ročište na daljinu, ili da se na taj način izvedu dokazi.³⁸

4. Zaključak

Presjekom izmjena i dopuna Zakona o parničnom postupku vidljiva je lagana, ali sigurna tendencija kao digitalizaciji postupka. Često Zakon o parničnom postupku predstavlja „ogledalo” u kojem će ići drugi sudski i ne sudski postupci daljnjim zakonodavnim aktivnostima. Vidljivo je da je tijekom pravne povijesti Republike Hrvatske, zakonodavac za početak predvidio određene digitalne radnje stranka i/ili suda isključivo kao mogućnost dok je zadnjom izmjenom za one „stručne kategorije” osoba predvidio nužnost dostave i slanje podnesaka elektroničnim putem. Međutim, nije jasno kako bi slanje i dostava podnesaka elektroničnim putem utjecala na bitnu brzinu samih postupaka. Sigurno bi utjecala na ekonomičnost postupka (u vidu manje potrošnje papira) ali to trenutno nema nikakvog učinka, s obzirom da se svi ti podnesci (koji su poslani elektroničnim putem) pretvaraju od strane suda kasnije u papirnati oblik. Nadalje, upitno je koliko su stranke i suci stručni da vode postupak putem audiovizualnih uređaja, a i samo izvođenje takve radnje može prema mišljenju autora ozbiljno „poljuljati” pravilnost samog postupka. Primjerice prilikom saslušanja svjedoka, svjedoku stranka ili neko treći iza kamere pokazuje što treba iska-

35 Pravilnik o elektroničkoj komunikaciji (Narodne novine: 5/2020, u daljnjem tekstu: Pravilnik), objavljen dana 15. siječnja 2020. godine a na snazi od 23. siječnja 2021. godine

36 Članak 18. Pravilnika „(st.1) Ministar nadležan za poslove pravosuđa donijet će odluku o ispunjavanju tehničkih uvjeta za primjenu ovog Pravilnika na općinskim sudovima, županijskim sudovima, Visokom trgovačkom sudu Republike Hrvatske i Vrhovnom sudu Republike Hrvatske kada se za to ispune uvjeti....st.2. Do donošenja odluka iz stavka 1. ovoga članka vanjski korisnici nisu dužni podnositi podneske sudovima iz stavka 1. ovoga članka u elektroničkom obliku u skladu s odredbama ovog Pravilnika i Zakona o parničnom postupku...”

37 Oduka Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske od dana 20. travnja 2020. godine dostupna na http://www.hok-cba.hr/sites/default/files/odluka_o_ispunjenju_tehnickih_uvjeta_opcinski_sudovi_zupanijski_sudovi_visoki_trgovacki_sud_rh_2.pdf (pristup 08.lipnja 2021.godine)

38 Čl.12. ZDI/ZPP 2019: „...Članak 115. mijenja se i glasi:.. Sud može odlučiti da se ročište održi izvan sudske zgrade kad ustanovi da je to nužno ili da će se na taj način uštedjeti u vremenu ili u troškovima postupka...”

zivati. Na koji način će sud provjeriti takvu činjenicu prilikom vođenja takvog ročišta na daljinu?

S druge strane, pregledom mišljenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske da ne stavljanje odluke na e - oglasnu ploču ne utječe na pravilnost objave odluke i samog postupka, prema stavu autora ozbiljno ugrožava pravičnost takvog postupka. Shodno tome, u daljnjim izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (a životno iskustvo nam govori da će se svaki Zakon pa tako i ZPP mijenjati) je zaista potrebno provesti temeljitu reformu predmetnog Zakona, a koji će (barem pokušati) stvoriti jedan balans između učinkovitosti i ekonomičnosti postupka s jedne strane, i pravičnosti samog postupka s druge strane. Pri čemu bi poseban naglasak trebao biti na pravičnosti postupka neovisno o tome koliko će to trajati na duljini sudskih postupaka u Republici Hrvatskoj. Nadalje, životno iskustvo nam govori da niti jedan Zakon nije savršen, te u tom smislu je moguće da se zadnje izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku pokažu nejasne i manjkave u praksi. Praksa samih sudova u RH-a je ta koja obično svojim ponekad i širokim тумачenjem otklanja „nedostatke“ koji su pokazali prilikom primjene pravnih izvora. Zbog kratkog proteka vremena donošenja zadnjih izmjena i dopuna ZPP-a, ne možemo za sada utvrditi s kojim problemima su se susretali sudovi, a koji je vezan uz njegovu digitalnu transformaciju zadnjim izmjenama i dopunama ZPP-a, već je „više-manje“ sve za sada u fazi znanstvenog stručnog pretpostavljanja.

LITERATURA

1. „Digitalizacija pravosuđa jedan od važnih koraka u reformi toga sustava, posebice u povećanju učinkovitosti“, izvor: *Vlada /HINA*, objavljeno 05. travnja 2019. godine, dostupno na: <https://vlada.gov.hr/print.aspx?id=25680&url=print>, (pristupljeno 1. lipnja 2021. godine).
2. E-oglasna ploča, *Ministarstvo pravosuđa i uprave Republike Hrvatske*, <https://mpu.gov.hr/print.aspx?id=10121&url=print> (pristupljeno dana 04. lipnja 2021. godine)
3. „Uvođenjem novih digitalnih rješenja postići ćemo da komunikacija s pravosudnih tijelima i postupanje u postupku bude brže“, objavljeno 2. veljače 2021. godine, piše: *HINA*, naslov: „Ivan Malenica: Digitalizacijom i zakonodavnim okvirom do efikasnijeg pravosuđa“, dostupno na <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ivan-malenica-digitalizacijom-i-zakonodavnim-okvirom-do-efikasnijeg-pravosuda-15047531> (pristupljeno 1. lipnja 2021. godine)
4. *Leksikografski zavod Miroslav Krleža*, digitalizacija, dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=68025> (pristupljeno 02. lipnja 2021. godine)
5. *Ministarstvo pravosuđa i uprave Republike Hrvatske*, rezultat rada sudova u periodu od 2017-2019 godine, dostupan na: <https://mpu.gov.hr/rezultati-rada-sudova-18215/18215> (pristupljeno 1. lipnja 2021. godine)
6. Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske u predmetu posl.br. Revr-1400/16-2 od dana 26. travnja 2017. godine
7. Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske u predmetu posl.br. Revd-2831/20-2 od dana 25. studenog 2020. godine
8. Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske u predmetu posl.br. Rev-1122/14 od 21. veljače 2018. godine
9. Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske u predmetu posl.br. Rev-528/2016 od 28. svibnja 2019. godine
10. Odluka Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske od dana 20. travnja 2020. godine, dos-

tupna na http://www.hok-cba.hr/sites/default/files/odluka_o_ispunjenju_tehnickih_uvjeta_opcinski_sudovi_zupanijski_sudovi_visoki_trgovacki_sud_rh_2.pdf (pristupljeno 08. lipnja 2021. godine)

11. Odluka Ministra pravosuđa Republike Hrvatske, od dana 20. listopada 2014. godine, dostupna na: <https://mpu.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Dodaci%20uz%20vijesti/e-Oglasna%20plo%C4%8Da/Odluka%20ministra.pdf> (pristupljeno 08. lipnja 2021. godine)
12. Pravilnik o elektroničkoj komunikaciji (Narodne novine: 5/2020)
13. Zakon o parničnom postupku ("Službeni list SFRJ" br. 4/77., 36/77., 36/80., 6/80., 69/82., 43/82., 58/84., 74/87., 57/89., 20/90., 27/90., 35/91., "Narodne novine" br. 53/91., 91/92., 112/99., 129/00., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 96/08., 84/08., 123/08., 57/11., 148/11. - službeni pročišćeni tekst, 25/13., 89/14., 70/19)
14. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (Narodne novine br. 84/08)
15. Zakon o izmjenama i dopuna Zakona o parničnom postupku (Narodne novine br. 57/2011)
16. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (Narodne novine br. 25/2013)
17. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (Narodne novine br. 70/19)

Summary

DIGITALIZATION OF LITIGATION IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Civil procedure act, which was passed more than 40 years ago, is the basic law that regulates the rules of procedure in civil proceedings, and often in other proceedings in the Republic of Croatia. The Act was amended and supplemented on several occasions, with the amendments moving in the direction of adapting to the challenges faced by court proceedings. In series of recent amendments to the Act there is Legislator's aspiration to achieve greater and faster efficiency of the procedure through the greatest possible digitalization of the procedure is visible. Precisely the aim of this paper is to present the latest amendments to this Act, which had, and aim to digitize the procedure itself. The legislator is of the opinion that the digitalization of proceedings will reduce the number of unresolved cases before the courts in the Republic of Croatia. The emphasis on digitizing the process has become even greater due to the COVID 19 pandemic. However, the mere prescribing and good intention of the Legislator to solve the aforementioned problems, in the opinion of the author, does not mean that it will achieve the purpose for which the amendments were adopted. It is through this paper that an attempt will be made to present the problems that courts face when applying the latest changes, and the author's scientific critical thinking on how certain digital practices can lead to a violation of the right to a fair trial will be highlighted.

Keywords: digitization of proceedings, civil procedure act, efficiency of proceedings